

PLATON, *PHAIDON* (LEKTÜREAUSWAHL)

Den äußersten Rahmen des *Phaidon* bildet ein Gespräch zwischen Phaidon, einem jungen Freund des Sokrates, und dem Pythagoreer Echekrates aus Phleioús bei Korinth – wo das Gespräch auch stattfindet –, der bisher nur vage Berichte vom Tod des Sokrates gehört hat. Auf Echekrates' Bitte hin erzählt Phaidon als Augenzeuge alles "von Anfang bis zum Ende", so gut er kann. Stille Zuhörer sind weitere Pythagoreer aus Phleioús. Laut Phaidon war Platon selbst wegen einer Krankheit nicht beim Tod des Sokrates zugegen. So legt der Autor den Bericht einem Augenzeugen in den Mund.

Ein innerer Rahmen umfasst die Ereignisse an Sokrates' Todestag: vom Eintreffen der Freunde frühmorgens am Gefängnis, wo sie sich in der Zeit zwischen dem Prozess und Sokrates' Tod täglich einfanden, bis zur Vollstreckung des Urteils bei Sonnenuntergang. (Einen zweiten, kleineren inneren Rahmen bilden die Ankündigung des Sokrates, einen Jenseits-Mythos zu erzählen, und dessen Ausführung.)

Darin eingebettet ist das Herzstück des *Phaidon*: ein langes Gespräch zwischen Sokrates und den Freunden Simmias und Kebes, zwei Pythagoreern aus Theben. In diesem Gespräch wird mit verschiedenen Argumentationsansätzen die Frage nach der Unsterblichkeit der Seele behandelt.

I. ÄUßERER RAHMEN: ECHEKRATES UND PHAIDON (57A-58E)

Ε Αὐτός, ὦ Φαίδων, παρεγένου Σωκράτει ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἣ τὸ φάρμακον ἔπιεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἢ ἄλλου του¹ ἤκουσας;

Φ Αὐτός, ὦ Ἐχέκρατες.

Ε Τί οὖν δὴ ἐστίν, ἄττα² εἶπεν ὁ ἀνὴρ πρὸ τοῦ θανάτου; Καὶ πῶς ἐτελεύτα; Ἡδέως γὰρ ἂν ἐγὼ ἀκούσαιμι. 5 Καὶ γὰρ οὔτε τῶν πολιτῶν Φλειασίων οὐδεὶς πάνυ τι ἐπιχωριάζει³ τὰ νῦν Ἀθήναζε⁴, οὔτε τις ξένος ἀφίκεται χρόνου συχνού⁵ ἐκεῖθεν, ὅστις ἂν ἡμῖν σαφές τι ἀγγεῖλαι οἴός τ' ἦν περὶ τούτων, πλήν γε δὴ, ὅτι φάρμακον πίων ἀποθάνοι· τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν εἶχεν φράζειν⁶.

Φ Οὐδὲ τὰ περὶ τῆς δίκης ἄρα ἐπύθεσθε, ὃν τρόπον ἐγένετο;

Ε Ναί, ταῦτα μὲν ἡμῖν ἠγγεῖλέ τις, καὶ ἐθαυμάζομέν γε, ὅτι πάλαι γενομένης αὐτῆς πολλῷ ὕστερον φαίνεται 10 ἀποθανών.

In einem kurzen, hier ausgesparten, Stück erklärt Phaidon die Verzögerung der Hinrichtung durch die "Delien", die jährliche Schiffsprozession zu Ehren des Apollon von Delos, von der schon im *Kriton* die Rede war. Während dieser *θεωρία* durften keine Hinrichtungen vollzogen werden, weil die Stadt sich während der heiligen Handlung rein zu halten hatte.

¹ του	= τινός
² ἄττα	= ἄτινα
³ ἐπι-χωριάζω	verreisen
⁴ Ἀθήνα-ζε	nach Athen
⁵ χρόνος συχνός	geraume Zeit
⁶ φράζω	sagen, erklären



Eine "Theoria"

Ausschnitt aus dem Fresko von Akrotiri auf Santorin/Thira, minoisch, um 1600 v. C.

Έ Τί δέ δή τὰ περὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, ὦ Φαίδων; Τί ἦν τὰ λεχθέντα καὶπραχθέντα, καὶ τίνες οἱ παραγενόμενοι τῶν ἐπιτηδείων τῷ ἀνδρὶ; Ἡ οὐκ εἴων⁷ οἱ ἄρχοντες παρεῖναι, ἀλλ' ἔρημος ἔτελεύτα φίλων;

Φ Οὐδαμῶς, ἀλλὰ παρήσαν τινες, καὶ πολλοὶ γε.

Έ Ταῦτα δὴ πάντα προθυμήθητι⁸ ὡς σαφέστατα ἡμῖν ἀπαγγεῖλαι, εἰ μὴ τίς σοι ἀσχολία⁹ τυγχάνει οὐσα.

15 Φ Ἀλλὰ σχολάζω γε καὶ πειράσομαι ὑμῖν διηγήσασθαι· καὶ γὰρ τὸ μεμνήσθαι Σωκράτους καὶ αὐτὸν¹⁰ λέγοντα καὶ ἄλλου ἀκούοντα ἔμοιγε αἰεὶ πάντων ἥδιστον.

Έ Ἀλλὰ μὴν, ὦ Φαίδων, καὶ τοὺς ἀκουσομένους γε τοιούτους¹¹ ἑτέρους ἔχεις· ἀλλὰ πειρῶ, ὡς ἂν δύνῃ¹² ἀκριβέστατα, διεξελεθῆν¹³ πάντα.

II. INNERER RAHMEN: DIE ANKUNFT IM GEFÄNGNIS (59C-60B)

20 Αἰεὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς πρόσθεν ἡμέρας εἰώθεμεν φοιτᾶν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι παρὰ τὸν Σωκράτη, συλλεγόμενοι ἔωθεν¹⁴ εἰς τὸ δικαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἡ δίκη ἐγένετο· πλησίον γὰρ ἦν τοῦ δεσμοτηρίου. Περιεμένομεν οὖν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖν¹⁵ τὸ δεσμοτήριον, διατριβόντες¹⁶ μετ' ἀλλήλων· ἀνεώγετο γὰρ οὐ πρῶ. Ἐπειδὴ δὲ ἀνοιχθεῖν, εἰσημην παρὰ τὸν Σωκράτη καὶ τὰ πολλὰ διημερεύομεν¹⁷ μετ' αὐτοῦ. Καὶ δὴ καὶ τότε πρωαίτερον¹⁸ συνελήγημεν· τῇ γὰρ προτεραίᾳ ἡμέρᾳ, ἐπειδὴ ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου ἐσπέρας¹⁹, ἐπυθόμεθα, ὅτι τὸ πλοῖον ἐκ Δήλου ἀφιγμένον εἶη. Παρηγγεῖλαμεν²⁰ οὖν ἀλλήλοις ἦκειν ὡς πρωαίτατα εἰς τὸ εἰωθός. Καὶ ἤκομεν

⁷ εἴων

Imperfektform zu εἶω (ἐ-φε-α-ον)

⁸ προ-θυμέομαι *D.P.*

bereit(willig) sein, sich Mühe geben

⁹ ἡ ἀ-σχολία

(σχολή Muße) "Nicht-Muße", Beschäftigung

¹⁰ αὐτόν

Hiermit meint Phaidon sich selbst.

¹¹ τοιούτους

hier: ebensolche, die sich ebensogern an Sokrates erinnern

¹² ὡς ἂν δύνῃ + *Superl.*

so... du kannst

¹³ δι-εξ-έρχομαι

der Reihe nach ganz 'durchgehen', vom Anfang bis zum Ende erzählen

¹⁴ ἔω-θεν

bei Tagesanbruch

¹⁵ ἀν-οίγω *und* ἀν-οίγνυμι

öffnen, *Impf.* ἀν-έωγον

¹⁶ δια-τρίβω

sich unterhalten

¹⁷ δι-ημερεύω

den Tag verbringen

¹⁸ πρω-αίτερον

früher (als sonst)

¹⁹ ἐσπέρας

Gen. temporis: abends

²⁰ παρ-ἀγγέλλω τινί

auffordern

25 καὶ ἡμῖν ἐξελθῶν ὁ θυρωρός²¹, ὅσπερ εἰώθει ὑπακούειν, εἶπεν περιμένειν καὶ μὴ πρότερον παριέναι, ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ· »Λύουσι γάρ«, ἔφη, »οἱ ἔνδεκα Σωκράτη καὶ παραγγέλλουσιν, ὅπως ἂν²² τῆδε τῆ ἡμέρα τελευτᾷ.« Οὐ πολὺν δ' οὖν χρόνον ἐπισχῶν²³ ἤκεν καὶ ἐκέλευεν ἡμᾶς εἰσιέναι. Εἰσιόντες οὖν κατελαμβάνομεν²⁴ τὸν μὲν Σωκράτη ἄρτι²⁵ λελυμένον, τὴν δὲ Ξανθίππην – γινώσκεις γάρ – ἔχουσαν τε τὸ παιδίον αὐτοῦ καὶ παρακαθημένην. Ὡς οὖν εἶδεν ἡμᾶς ἡ Ξανθίππη, ἀνηυφήμησέ²⁶ τε καὶ τοιαῦτ' ἄττα²⁷ εἶπεν, οἷα δὴ εἰώθασιν αἱ

30 γυναῖκες, ὅτι »Ἦ Σώκρατες, ὕστατον δὴ σε προσερούσι νῦν οἱ ἐπιτήδειοι καὶ σὺ τούτους.« Καὶ ὁ Σωκράτης βλέψας εἰς τὸν Κρίτωννα, »Ἦ Κρίτων«, ἔφη, »ἀπαγέτω²⁸ τις αὐτὴν οἴκαδε.«

Καὶ ἐκείνην μὲν ἀπήγόν τινες τῶν τοῦ Κρίτωνος βοῶσαν τε καὶ κοπτομένην²⁹.

Xanthippes lautes Klagen ist nicht negativ zu bewerten. Sie zeigt das übliche Verhalten von Frauen in einem Trauerfall. Möglicherweise soll diese Stelle auch zeigen, dass Sokrates' Frau trotz ihrer sprichwörtlich gewordenen Unleidlichkeit doch liebevolle Gefühle für ihren Mann hatte. Für Sokrates, der die letzte Begegnung mit den Freunden in philosophischen Gedanken verbringen will, ist dieses Trauergebaren allerdings störend.

Die Stimmung unter den Anwesenden beschreibt Phaidon als eine eigenartige Mischung aus Trauer und Freude. Sokrates selbst, so sagt er, erschien ihm an seinem letzten Tag geradezu glücklich.

III. BEGINN DES MITTELTEILS (60BFF.)

Nachdem Ruhe eingekehrt ist, kündigt Sokrates an, einen Mythos über die Jenseitswelt zu erzählen. Doch zuerst widmen sich die Freunde einem letzten philosophischen Gespräch. Anlass ist der Auftrag des Sokrates an die beiden Thebaner, dem Dichter und Philosophen Euenos auszurichten, er möge ihm bald in den Tod nachfolgen. Denn für einen Philosophen sei der Tod ein höchst erstrebenswertes Ziel. Der Grund dafür sei die Beziehung zwischen Seele und Körper. Die Seele werde durch trügerische Sinneseindrücke sowie körperliche Bedürfnisse und Begierden ständig abgelenkt und könne sich nur dann ernsthaft der Wahrheitsuche zuwenden, wenn sie sich so weit wie möglich vom Körper löst. Dieser sei gleichsam ein Gefängnis, in dem die meisten Menschen freiwillig eingesperrt blieben; nur die Philosophen versuchten, sich daraus zu befreien. An diese Betrachtung schließt sich eine fiktive Unterhaltung der Philosophen untereinander an.

IV. PHILOSOPHIE IST STERBENLERNEN (66B-67E)

Φρόνησις bedeutet im landläufigen Sinn "Klugheit", "gesunder Menschenverstand"; hier bezeichnet es meist die philosophische Einsicht, Erkenntnis, das Erkennen der Gegenstände in ihrer wahren Natur (τὰ ἀληθῶς ὄντα, αὐτὰ τὰ πράγματα und andere Ausdrücke) oder die Fähigkeit dazu. Da das Streben des Philosophen nach φρόνησις

²¹ ὁ θυρ-ωρός	(ὄράω) Türwächter
²² παρ-αγγέλλω, ὅπως ἂν...	Anordnungen dafür treffen, dass... (<i>m. Konjunktiv</i>)
²³ ἐπ-έχω	aufhalten, zurückhalten, <i>erg.</i> ἡμᾶς
²⁴ κατα-λαμβάνω	1. gefangennehmen 2. antreffen, vorfinden
²⁵ ἄρτι	kürzlich, gerade eben
²⁶ ἀν-εὐφημέω	laut aufjammern
²⁷ ἄττα	= τινά
²⁸ ἀπ-αγέτω	<i>Imperativ 3. Ps. Sg. von ἀπ-άγω</i>
²⁹ κόπτω	schlagen

ständig vom Körper gestört wird, ist das Philosophieren ein äußerst mühsames Geschäft, ein steiler, steiniger Weg, sozusagen.

»Οὐκοῦν ἀνάγκη«, ἔφη, »ἐκ πάντων τούτων παρίστασθαι³⁰ δόξαν τοιάνδε τινὰ τοῖς γνησίως³¹ φιλοσόφοις, ὥστε καὶ πρὸς ἀλλήλους τοιαῦτα ἄττα³² λέγειν, ὅτι

35 >Κινδυνεύει τοι ὡσπερ ἄτραπός³³ τις ἐκφέρειν ἡμᾶς, ὅτι, ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει καὶ συμπεφυρμένη³⁴ ἢ ἡμῶν ἢ ψυχῇ μετὰ τοιοῦτου κακοῦ, οὐ μὴ ποτε κτησώμεθα ἱκανῶς, οὐ ἐπιθυμοῦμεν· φαρμὸν δὲ τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθές. Μυρίας μὲν γὰρ ἡμῖν ἀσχολίας³⁵ παρέχει τὸ σῶμα διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν· ἔτι δέ, ἂν τινες νόσοι προσπέσωσιν³⁶, ἐμποδίζουσιν³⁷ ἡμῶν τὴν τοῦ ὄντος θήραν³⁸. Ἐρώτων δὲ καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ φόβων καὶ εἰδώλων³⁹ παντοδαπῶν⁴⁰ καὶ φλυαρίας⁴¹ ἐμπύμπλησιν ἡμᾶς πολλῆς, ὥστε ὑπ' αὐτοῦ οὐδὲ
40 φρονήσαι ἡμῖν ἐγγίγνεται⁴² οὐδέποτε οὐδέν. Ἀλλὰ τῷ ὄντι ἡμῖν δέδεικται ὅτι, εἰ μέλλομέν ποτε καθαρῶς τι εἶσεσθαι, ἀπαλλακτέον αὐτοῦ καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα· καὶ τότε, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν ἔσται, οὐ ἐπιθυμοῦμέν τε καὶ φαρμὸν ἐρασταὶ εἶναι, φρονήσεως, ἐπειδὴν τελευτήσωμεν, ζῶσιν δὲ οὐ. Εἰ γὰρ μὴ οἷόν τε μετὰ τοῦ σώματος μηδὲν καθαρῶς γινῶναι, δυοῖν θάτερον⁴³. ἢ οὐδαμοῦ ἔστιν⁴⁴ κτήσασθαι τὸ εἰδέναι ἢ τελευτήσασιν· τότε γὰρ αὐτῇ καθ' αὐτὴν⁴⁵ ἡ ψυχὴ ἔσται χωρὶς τοῦ σώματος, πρότερον δ' οὐ. Καὶ ἐν ᾧ⁴⁶ ἂν
45 ζῶμεν, οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἐγγυτάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναι, ἐὰν ὅτι⁴⁷ μάλιστα μηδὲν ὀμιλῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνῶμεν μηδὲ ἀναπιμπλώμεθα⁴⁸ τῆς τούτου φύσεως, ἀλλὰ καθαρεύωμεν ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς· καὶ οὕτω μὲν καθαροὶ ἀπαλλακτόμενοι τῆς τοῦ σώματος ἀφροσύνης ὡς τὸ εἰκός⁴⁹ μετὰ τοιοῦτων τε ἐσόμεθα καὶ γνωσόμεθα δι' ἡμῶν αὐτῶν πᾶν τὸ εἰλικρινές⁵⁰. μὴ καθαρῶ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι⁵¹ μὴ οὐ⁵² θεμιτὸν⁵³ ἦ.<

³⁰ παρ-ἱσταμαί τι

sich bei jdm. einstellen

³¹ γνήσιος

echt

³² ἄττα

= τινά

³³ ὡσπερ ἄτραπος

etwas wie ein kleiner Pfad

³⁴ συμ-φύρω

vermischen

³⁵ ἡ ἀ-σχολία

'Nicht-Muße', Beschäftigung

³⁶ προσ-πίπτω

noch zufällig hinzukommen

³⁷ ἐμ-ποδίζω

behindern

³⁸ ἡ θήρα

Jagd

³⁹ τὸ εἶδωλον

Vorstellung, Trugbild

⁴⁰ παντο-δαπός

aller Art

⁴¹ ἡ φλυαρία

dummes Geschwätz

⁴² ἐγγίγνεται

hier = ἐξεστιν

⁴³ δυοῖν θάτερον

(δυοῖν *Gen. Dual* von δύο; θάτερον = τὸ ἕτερον) eins von zwei Dingen

⁴⁴ ἔστιν

hier = ἐξεστιν

⁴⁵ (αὐτῇ) καθ' ἑαυτήν

für sich allein

⁴⁶ ἐν ᾧ

(*erg.* χρόνῳ) während, solange

⁴⁷ ὅτι + *Superlativ*

= ὡς + *Superlativ*

⁴⁸ ἀνα-πίμπλημι

anfüllen

⁴⁹ ὡς τὸ εἰκός *adv.*

wahrscheinlich

⁵⁰ εἰλι-κρινής, -ες

rein, ungemischt, wahr

⁵¹ ἐφ-ἄπτομαί τινας

= ἄπτομαί τινας berühren

⁵² μὴ οὐ...

≈ φοβέομαι, μὴ οὐ... *Wenn das Befürchtete verneint ist, steht dabei μὴ οὐ.*

⁵³ θεμιτός

(durch göttliche Satzung) bestimmt/erlaubt, *vgl. die Göttin Themis.*

50 Τοιαῦτα οἶμαι, ὦ Σιμμία, ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἀλλήλους λέγειν τε καὶ δοξάζειν⁵⁴ πάντας τοὺς ὀρθῶς φιλομαθεῖς.
Ἦ οὐ δοκεῖ σοι οὕτως;»

»Παντός γε μάλλον, ὦ Σώκρατες.«

»Οὐκοῦν«, ἔφη ὁ Σωκράτης, »εἰ ταῦτα ἀληθῆ, ὦ ἑταίρε, πολλὴ ἐλπίς ἀφικομένῳ, οἷ⁵⁵ ἐγὼ πορεύομαι, ἐκεῖ
ἰκανῶς κτήσασθαι τοῦτο, οὐ ἕνεκα ἢ πολλῆ πραγματεία⁵⁶ ἡμῖν ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ γέγονεν, ὥστε ἢ γε
55 ἀποδημία⁵⁷ ἢ νῦν μοι προστεταγμένη μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος γίνεταί καὶ ἄλλῳ⁵⁸ ἀνδρὶ, ὅς ἡγεῖται οἷ⁵⁹
παρασκευάσθαι⁶⁰ τὴν διάνοιαν⁶¹ ὥσπερ κεκαθαρμένην.«

»Πάνυ μὲν οὖν«, ἔφη ὁ Σιμμίας.

»Κάθαρσις δὲ εἶναι ἄρα οὐ τοῦτο συμβαίνει⁶², τὸ χωρίζειν⁶³ ὅτι μάλιστα⁶⁴ ἀπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν καὶ
ἐθίσει αὐτὴν καθ' αὐτὴν ἐκ τοῦ σώματος ἐκλύεσθαι καὶ οἰκεῖν κατὰ τὸ δυνατόν⁶⁵ μόνην καθ' αὐτὴν, ἐκλυομένην
60 ὥσπερ ἐκ δεσμών⁶⁶ ἐκ τοῦ σώματος;»

»Πάνυ μὲν οὖν«, ἔφη.

»Οὐκοῦν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμός⁶⁷ ψυχῆς ἀπὸ σώματος ;»

»Παντάσῃ γε«, ἦ δ' ὅς.

»Λύειν δὲ γε αὐτὴν, ὥς φαμεν, προθυμούνται ἀεὶ μάλιστα καὶ μόνοι οἱ φιλοσοφούντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα⁶⁸
65 αὐτὸ τοῦτό ἐστιν τῶν φιλοσόφων, λύσις καὶ χωρισμός ψυχῆς ἀπὸ σώματος· ἦ οὐ ;»

»Φαίνεται.«

»Οὐκοῦν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἔλεγον, γελοῖον ἂν εἴη ἄνδρα παρασκευάζονθ' ἑαυτὸν ἐν τῷ βίῳ ὅτι ἐγγυτάτω⁶⁹ ὄντα
τοῦ τεθνήσκειν οὕτω ζῆν, κάπειθ⁷⁰ ἤκοντος αὐτῷ⁷¹ τούτου ἀγανακτεῖν;»

54	δοξάζω	vermuten, erwägen
55	οἷ	wohin
56	ἢ πραγματεία	Umstände, Mühe
57	ἢ ἀπο-δημία	Reise
58	ἄλλῳ	übers. wie παντὶ ἄλλῳ
59	οἷ	= ἐαυτῷ
60	παρα-σκευάζω	vorbereiten
61	ἢ διά-νοια	hier: die Gedanken, der Geist
62	συμβαίνει εἶναι	= τυγχάνει οὕσα
63	χωρίζω	trennen
64	ὅτι μάλιστα	= ὡς μάλιστα
65	κατὰ τὸ δυνατόν	nach Möglichkeit
66	ὁ δεσμός	Band, Fessel
67	ὁ χωρισμός	Trennung
68	τὸ μελέτημα, -ατος	Übung, Anstrengung
69	ὅτι ἐγγυτάτω	= ὡς ἐγγυτάτω (adv.)
70	κάπειθ'	= καὶ ἔπειτα
71	αὐτῷ	hier: zu ihm

»Γελοῖον· πῶς δ' οὐ;«

70 »Τῷ ὄντι ἄρα«, ἔφη, »ὦ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφούντες ἀποθνήσκουν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνάναι ἤκιστα αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερὸν.«

V. KÜMMERT EUCH NICHT UM SOKRATES (88C-91C)

Es folgen verschiedene Überlegungen über die Prä- und Postexistenz der Seele. Die Gesprächspartner sind sich darin einig, dass die wahre Heimat der Seele das Reich des Unsichtbaren, Körperlosen sei, also das Reich des "Hades", verstanden als A-ιδης. Ist sie aber auch unvergänglich? Eine solche Gewissheit wäre natürlich für alle Anwesenden angesichts des bevorstehenden Todes des Sokrates ein großer Trost. Gerade scheint ein Beweis gelungen und die Zuhörer fassen Mut, als ein Einwand der Pythagoreer sie erneut in Zweifel stürzt. Nun ist die Stimmung gedrückt. Hier fällt Phaidon kurz in die Rahmenhandlung zurück und schildert Echekrates die Situation.

Φ Πάντες οὖν ἀκούσαντες εἰπόντων αὐτῶν ἀηδῶς⁷² διετέθημεν, ὡς ὕστερον ἐλέγομεν πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἔμπροσθεν λόγου σφόδρα πεπεισμένους ἡμᾶς πάλιν ἐδόκουν ἀναταράξαι⁷³ καὶ εἰς ἀπιστίαν καταβαλεῖν οὐ μόνον τοῖς προειρημένοις λόγοις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὕστερον μέλλοντα ῥηθήσεσθαι, μὴ οὐδενὸς ἄξιοι εἶμεν κριταὶ ἢ καὶ τὰ πράγματα αὐτὰ ἄπιστα ἦ.
75

Ἐ Νῆ τοὺς θεοὺς, ὦ Φαίδων, συγγνώμην γε ἔχω ὑμῖν. Καὶ γὰρ αὐτόν με νῦν ἀκούσαντά σου τοιοῦτόν τι λέγειν πρὸς ἑμαυτόν ἐπέρχεται⁷⁴. »Τίτι οὖν ἔτι πιστεύσομεν λόγῳ; Ὡς γὰρ σφόδρα πιθανὸς ὢν, ὃν ὁ Σωκράτης ἔλεγε λόγον, νῦν εἰς ἀπιστίαν καταπέπτωκεν.« Λέγε οὖν πρὸς Διός, πῆ ὁ Σωκράτης μετῆλθε⁷⁵ τὸν λόγον; Πάντα ἡμῖν δίελθε ὡς δύνασαι ἀκριβέστατα.

80 Φ Καὶ μὴν, ὦ Ἐχέκρατες, πολλάκις θαυμάσας Σωκράτη οὐ πώποτε μᾶλλον ἠγάσθην⁷⁶ ἢ τότε. Ἀλλὰ μάλιστα ἐθαύμασα αὐτοῦ πρῶτον μὲν τοῦτο, ὡς ἡδέως καὶ εὐμενῶς⁷⁷ καὶ ἀγαμένως⁷⁸ τῶν νεανίσκων τὸν λόγον ἀπεδέξατο, ἔπειτα ἡμῶν ὡς ὀξεῶς⁷⁹ ἦσθετο, ὃ ἐπεπόνθεμεν ὑπὸ τῶν λόγων, ἔπειτα ὡς εὖ ἡμᾶς ἰάσατο καὶ ὡσπερ πεφευγότας καὶ ἠττημένους⁸⁰ ἀνεκαλέσατο⁸¹ καὶ προὔτρεψεν⁸² πρὸς τὸ παρέπεσθαι⁸³ τε καὶ συσκοπεῖν τὸν λόγον.

85 Ἐ Πῶς δῆ;

⁷² ἀ-ηδής ("freudlos")

bedrückt

⁷³ ἀνα-ταράττω

aufstören, aufwühlen

⁷⁴ ἐπ-έρχεται με

mir fällt ein, mir kommt in den Sinn

⁷⁵ μετ-έρχομαι

hier: weiterführen

⁷⁶ ἄγαμαι

(be)staunen, (be)wundern

⁷⁷ εὐ-μενής, -ές

freundlich

⁷⁸ ἀγαμένως

vll. freudig, begeistert, hochgestimmt (bei Arist. ταπεινῶς, "niedrig",

"niedergeschlagen" gegenübergestellt); vll. aber auch respektvoll

⁷⁹ ὀξύς, ὀξεῖα, ὀξύ

scharf, genau

⁸⁰ ἠττάομαι

(im Kampf, Wettstreit) unterliegen

⁸¹ ἀνα-καλέω

zurückrufen

⁸² προ-τρέπω

ermutigen

⁸³ παρ-έπομαι

begleiten

Φ Ἐγὼ ἐρώ. Ἔτυχον γὰρ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ καθήμενος παρὰ τὴν κλίνην ἐπὶ χαμαιζήλου⁸⁴ τινός, ὁ δὲ ἐπὶ πολὺ ὑψηλοτέρου ἢ ἐγώ. Καταψήσας⁸⁵ οὖν μου τὴν κεφαλὴν καὶ συμπίεσας τὰς ἐπὶ τῷ ἀυχένι⁸⁶ τρίχας – εἰώθει γάρ, ὁπότε τύχοι⁸⁷, παίζειν μου εἰς τὰς τρίχας· »Αὔριον δὴ«, ἔφη, »ἴσως, ὦ Φαίδων, τὰς καλὰς ταύτας κόμας⁸⁸ ἀποκερῆ⁸⁹.«

90 »Ἐοικεν«, ἦν δ' ἐγώ, »ὦ Σώκρατες.«

»Οὐκ, ἂν γε ἐμοὶ πείθῃ.«

»Ἀλλὰ τί;« ἦν δ' ἐγώ.

»Τήμερον«, ἔφη, »κάγὼ τὰς ἐμὰς καὶ σὺ ταύτας⁹⁰, ἐάνπερ γε ἡμῖν ὁ λόγος τελευτήσῃ καὶ μὴ δυνώμεθα αὐτὸν ἀναβιώσασθαι⁹¹. Ἀλλὰ εὐλαβηθώμεν⁹² τι πάθος, μὴ πάθωμεν.⁹³«

95 »Τὸ ποῖον;«, ἦν δ' ἐγώ.

»Μὴ γενώμεθα«, ἦ δ' ὅς, »μισόλογοι, ὥσπερ οἱ μισάνθρωποι γιγνόμενοι⁹⁴, ὡς οὐκ ἔστιν«, ἔφη, »ὅ τι⁹⁵ ἂν τις μεῖζον τούτου κακὸν πάθοι ἢ λόγους μισήσας. Γίνεται δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τρόπου μισολογία τε καὶ μισανθρωπία. Ἡ τε γὰρ μισανθρωπία ἐνδύεται⁹⁶ ἐκ τοῦ σφόδρα τινὶ πιστεῦσαι ἄνευ τέχνης, καὶ ἠγήσασθαι παντάπασί⁹⁷ γε ἀληθῆ εἶναι καὶ ὑγιῆ⁹⁸ καὶ πιστὸν⁹⁹ τὸν ἄνθρωπον, ἔπειτα ὀλίγον ὕστερον εὐρεῖν τοῦτον πονηρὸν τε καὶ ἄπιστον, καὶ αὐθις ἕτερον· καὶ ὅταν τοῦτο πολλάκις πάθῃ τις καὶ ὑπὸ τούτων μάλιστα, οὐς ἂν ἠγήσαιτο μάλιστα οἰκειοτάτους¹⁰⁰ τε καὶ ἑταιροτάτους¹⁰¹, τελευτῶν δὴ μισεῖ πάντας. Ἡ οὐκ ἦσθαι σὺ πῶ τοῦτο γιγνόμενον;«

100

»Πάνυ γε«, ἦν δ' ἐγώ.

»Οὐκοῦν«, ἦ δ' ὅς, » δῆλον ὅτι¹⁰² ἄνευ τέχνης τῆς περὶ τάνθρώπεια ὁ τοιοῦτος χρῆσθαι ἐπεχείρει τοῖς

⁸⁴ ὁ χαμαί-ζηλος

Schemel

⁸⁵ κατα-ψάω

streicheln

⁸⁶ ὁ ἀυχὴν, -ένος

Hals, Nacken

⁸⁷ ὁπότε τύχοι

immer mal wieder, gelegentlich

⁸⁸ ἡ κόμη

Haar, Locke

⁸⁹ ἀπο-κείρω

abschneiden; *das Abschneiden des Haupthaars war ein Zeichen der Trauer.*

⁹⁰ *ergänze* ἀποκεροῦμεν

wieder zum Leben erwecken

⁹¹ ἀνα-βίομαι

sich in Acht nehmen, sich hüten

⁹² εὐ-λαβέομαι

Übersetze wie: Εὐλαβήθωμεν, μὴ τι πάθος πάθομεν.

⁹⁴ οἱ μισ-άνθρωποι γιγνόμενοι *Der Artikel gehört zum Partizip.*

⁹⁵ οὐκ ἔστιν, ὅ τι

= οὐδέν

⁹⁶ ἐν-δύομαι

eig. "eintauchen", *hier* hereinkommen, sich einschleichen (*in die Seele*)

⁹⁷ παντά-πασιν

ganz und gar

⁹⁸ ὑγιής, -ές

gesund, vernünftig

⁹⁹ πιστός

zuverlässig

¹⁰⁰ οἰκειός

hier: vertraut

¹⁰¹ ἑταῖρος

hier Adj.: befreundet

¹⁰² δῆλον ὅτι
offenbar

(*auch geschrieben δῆλονοτι*) *erstarrte Wendung aus δῆλόν (ἔστιν), ὅτι natürlich,*

105 ἄνθρωποι; Εἰ γάρ που μετὰ τέχνης ἐχρήτο, ὥσπερ ἔχει, οὕτως ἂν ἠγήσατο¹⁰³. τοὺς μὲν χρηστοὺς καὶ πονηροὺς σφόδρα ὀλίγους εἶναι ἐκατέρους, τοὺς δὲ μεταξὺ πλείστους.»

»Εἰκός γε«, ἦν δ' ἐγώ.

110 »Εἰκός γάρ«, ἔφη. »Ἀλλὰ ταύτη μὲν οὐχ ὅμοιοι οἱ λόγοι τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἐκείνη, ἧ, ἐπειδὴν τις πιστεύσῃ λόγῳ τινὶ ἀληθεῖ εἶναι ἄνευ τῆς περὶ τοὺς λόγους τέχνης, κάπειτα ὀλίγον ὕστερον αὐτῷ δόξῃ ψευδῆς εἶναι, ἐνίοτε μὲν ὦν, ἐνίοτε δ' οὐκ ὦν¹⁰⁴, καὶ αὐθις ἕτερος καὶ ἕτερος· καὶ μάλιστα δὴ οἱ περὶ τοὺς ἀντιλογικοὺς λόγους¹⁰⁵ διατρίψαντες¹⁰⁶ τελευτῶντες οἴονται σοφώτατοι γεγονέναι καὶ κατανενοηκέναι μόνοι, ὅτι οὔτε τῶν πραγμάτων οὐδενὸς οὐδὲν ὑγιᾶς οὐδὲ βέβαιον¹⁰⁷ οὔτε τῶν λόγων, ἀλλὰ πάντα τὰ ὄντα ἀτεχνῶς ὥσπερ ἐν Εὐρίπῳ¹⁰⁸ ἄνω κάτω¹⁰⁹ στρέφεται καὶ χρόνον οὐδένα ἐν οὐδενὶ μένει.«

»Πάνυ μὲν οὖν«, ἔφη ἐγώ, »ἀληθῆ λέγεις.«

115 »Πρῶτον μὲν τοίνυν«, ἔφη, »τοῦτο εὐλαβηθῶμεν, καὶ μὴ παρίωμεν¹¹⁰ εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς τῶν λόγων κινδυνεύει οὐδὲν ὑγιᾶς εἶναι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ὅτι ἡμεῖς οὕτω ὑγιῶς ἔχομεν. Καὶ γὰρ ἐκείνοι, ὅταν περὶ τοῦ¹¹¹ ἀμφισβητῶσιν¹¹², ὅπῃ μὲν ἔχει, περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ἦ, οὐ φροντίζουσιν,¹¹³ ὅπως δέ, ἃ αὐτοὶ ἔθεντο¹¹⁴, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσιν, τοῦτο προθυμοῦνται¹¹⁵. Καὶ ἐγώ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν¹¹⁶. οὐ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν, ἃ ἐγώ λέγω, δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι,¹¹⁷ ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα¹¹⁸ δόξει οὕτως ἔχειν.

120 Παρεσκευασμένος δὴ«, ἔφη, »ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, οὕτωσὶ ἔρχομαι ἐπὶ τὸν λόγον· ὑμεῖς μέντοι, ἂν ἐμοὶ πείθησθε, σμικρὸν φροντίσαντες Σωκράτους, τῆς δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον, ἐὰν μὲν τι ὑμῖν δοκῶ ἀληθὲς λέγειν, συνομολογήσατε, εἰ δὲ μή, παντὶ λόγῳ ἀντιτείνετε¹¹⁹, εὐλαβούμενοι, ὅπως μὴ ἐγώ ὑπὸ προθυμίας ἅμα ἐμαυτὸν τε καὶ ὑμᾶς ἐξαπατήσας ὥσπερ μέλιττα¹²⁰ τὸ κέντρον¹²¹ ἐγκαταλιπὼν οἰχήσομαι.«

¹⁰³ Übersetze wie: οὕτως ἂν ἠγήσατο, ὥσπερ ἔχει

¹⁰⁴ ὦν ... οὐκ ὦν hier: wirklich/tatsächlich ... in Wirklichkeit / tatsächlich nicht

¹⁰⁵ ἀντι-λογικοὶ λόγοι Streitgespräche, sophistische Diskussionen

¹⁰⁶ δια-τρίβω sich unterhalten; hier beim Vorigen: führen

¹⁰⁷ βέβαιος sicher

¹⁰⁸ ὁ Εὐρίπος eine Meerenge zwischen Euböia und dem Festland. Der Euripos ist die schmalste Meerenge der Welt und besitzt deshalb und wegen des Unterschieds in der Wasserhöhe im Norden und Süden extreme Gezeitenströmungen.

¹⁰⁹ ἄνω κάτω von oben nach unten

¹¹⁰ παρ-ίημι hier: (den Gedanken) eintreten lassen

¹¹¹ του = τινός

¹¹² ἀμφισβητέω streiten

¹¹³ Übersetze wie: οὐ μὲν φροντίζουσιν, ὅπῃ ἔχει, περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ἦ,

¹¹⁴ τίθεμαι hier: sich zurechtlegen, betrachten

¹¹⁵ Übersetze wie: τοῦτο δὲ προθυμοῦνται, ὅπως, ἃ αὐτοὶ ἔθεντο, δόξει τοῖς παροῦσιν.

¹¹⁶ δι-οίσειν Das Futur muss nicht wiedergegeben werden.

¹¹⁷ Übersetze wie: οὐ γὰρ προθυμήσομαι, ὅπως τοῖς παροῦσι, ἃ ἂν λέγω, δόξῃ ἀληθῆ εἶναι,

¹¹⁸ ὅτι μάλιστα = ὡς μάλιστα

¹¹⁹ ἀντι-τείνω dagegenhalten

¹²⁰ ἡ μέλιττα Biene

¹²¹ τὸ κέντρον Stachel

Anderen gegenüber Recht zu behalten, sei also unwichtig. Seine Berechtigung hat das philosophische Gespräch als gemeinsames Bemühen um die Erkenntnis der Wahrheit unter Freunden. So wird es dann auch fortgeführt. Nach dem letzten Beweisversuch gibt sich auch der kritische Kebes zufrieden. Jedoch bleibt auch dieser Beweis etwas unbefriedigend – vielleicht als implizite Aufforderung an den Leser/Hörer, das Gespräch selbst fortzuführen?

VI. DAS SCHICKSAL DER SEELEN IM HADES (113D-114C)

Zuletzt erzählt Sokrates einen Mythos von der Beschaffenheit der Welt und den verschiedenen Daseinsebenen des Menschen, wie er es am Beginn der Zusammenkunft schon angekündigt hatte. Insbesondere erzählt er vom Schicksal der Seelen nach dem Tod.

Ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον, οἷ¹²² ὁ δαίμων¹²³ ἕκαστον κομίζει, πρῶτον μὲν
125 διεδικάσαντο¹²⁴ οἷ τε καλῶς καὶ ὀσίως βίωσαντες καὶ οἷ μή.

Καὶ οἷ μὲν ἂν δόξωσι¹²⁵ μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην¹²⁶, καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσί τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας¹²⁷ ἀπολύονται, εἷ τίς τι ἠδίκηκεν, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται¹²⁸ κατὰ τὴν ἀξίαν¹²⁹ ἕκαστος.

Οἷ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως¹³⁰ ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἀμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους
130 ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξειργασμένοι ἢ ἄλλα, ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα, τούτους ἢ προσήκουσα μοῖρα ρίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὔποτε ἐκβαίνουσιν.

Οἷ δ' ἂν ἰάσιμα¹³¹ μὲν, μεγάλα δὲ δόξωσιν ἡμαρτηκέναι ἀμαρτήματα, οἷον¹³² πρὸς πατέρα ἢ μητέρα ὑπ' ὀργῆς βιαιόν¹³³ τι πράξαντες καὶ μεταμέλον αὐτοῖς¹³⁴ τὸν ἄλλον βίον βιώσιν, ἢ ἀνδροφόνοι τοιοῦτω τινὶ ἄλλω τρόπῳ γένωνται, τούτους δὲ ἐμπεσεῖν μὲν εἰς τὸν Τάρταρον ἀνάγκη. Ἐμπεσόντας δὲ αὐτοῦς καὶ ἐνιαυτὸν¹³⁵ ἐκεῖ

122 οἷ	wohin
123 ὁ δαίμων	der jeweilige Seelenleiter
124 δι-εδικάσαντο	<i>gnomischer Aorist, verwendet für Erfahrungstatsachen; übersetze wie ein Präsens.</i>
125 δόξωσιν	<i>ergänze: τοῖς δικασταῖς</i>
126 ἡ λίμνη	der Acherousische See
127 δίκην δίδωμί τινος	für etw. büßen
128 τιμὰς φέρομαί τινος	für etw. Belohnungen empfangen
129 κατὰ τὴν ἀξίαν	dem Verdienst entsprechend, nach Gebühr
130 ἀν-ιάτος	unheilbar
131 ἰάσιμος	heilbar
132 οἷον	wie zum Beispiel
133 βιαιος	gewaltsam
134 μετα-μέλον αὐτοῖς	<i>Akk. absolutus zu μετα-μέλει αὐτοῖς; übersetze wie einen Gen. abs.</i>
135 ἐνιαυτὸν	<i>hier: ein Jahr lang</i>

135 γενομένους ἐκβάλλει τὸ κύμα¹³⁶. Ἐπειδὴν δὲ φερόμενοι γένωνται κατὰ τὴν λίμνην², ἐνταῦθα βοῶσί τε καὶ
καλοῦσιν, οἱ μὲν, οὓς ἀπέκτειναν, οἱ δέ, οὓς ὕβρισαν· καλέσαντες δ' ἰκετεύουσι ἑᾶσαι σφᾶς¹³⁷ ἐκβῆναι εἰς τὴν
λίμνην. Καὶ ἔάν μὲν πείσωσιν, ἐκβαίνουσί καὶ λήγουσι¹³⁸ τῶν κακῶν· εἰ δὲ μή, φέρονται αὖθις εἰς τὸν Τάρταρον,
καὶ ταῦτα πάσχοντες οὐ πρότερον παύονται, πρὶν ἂν πείσωσιν, οὓς ἠδίκησαν. Αὕτη γὰρ ἡ δίκη ὑπὸ τῶν
δικαστῶν αὐτοῖς ἐτάχθη.

140 Οἱ δὲ δὴ ἂν δόξωσι ὁσίως βιώναι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων¹³⁹ τῶν ἐν τῇ γῆ ἐλευθερούμενοί τε καὶ
ἀπαλαττόμενοι ὡσπερ δεσμωτηρίων, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνούμενοι καὶ ἐπὶ γῆς οἰκίζόμενοι.
Τούτων δὲ οἱ φιλοσοφία ἰκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε σωμάτων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον¹⁴⁰ καὶ
εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται, ἅς οὔτε ῥάδιον δηλῶσαι¹⁴¹, οὔτε ὁ χρόνος ἰκανὸς ἐν τῷ παρόντι.

Ἀλλὰ τούτων δὴ ἕνεκα χρή, ὦ Σιμμία, πᾶν ποιεῖν, ὥστε ἀρετῆς καὶ φρονήσεως ἐν τῷ βίῳ μετασχεῖν· καλὸν γὰρ
145 τὸ ἄθλον καὶ ἡ ἐλπίς μεγάλη.



Gustave Doré, 1861, Musée municipal de Bourg-en-Bresse
Wer sind die beiden abgebildeten Hauptfiguren?

¹³⁶ τὸ κύμα, -ατος

¹³⁷ σφᾶς

¹³⁸ λήγω

¹³⁹ οἶδε οἱ τόποι

¹⁴⁰ ὁ ἔπειτα χρόνος

¹⁴¹ δηλῶ

Welle

= αὐτοῦς

nachlassen; *hier*: befreit werden

diese Welt hier (*die Welt der Lebenden*)

die Zeit danach

hier: schildern

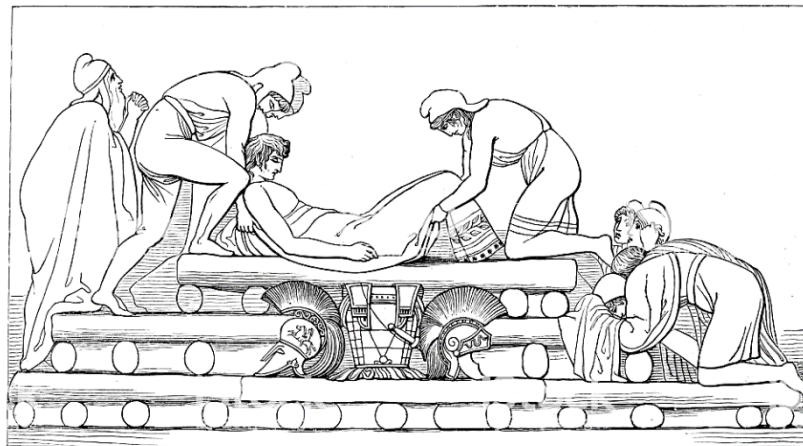
VII. INNERER RAHMEN: FÜRSORGE UNTER FREUNDEN (115C-116A)

Nun ist der Abend gekommen. Kriton, der treue Freund, der vergeblich versucht hatte, Sokrates' Leben zu retten, weiß nur noch einen letzten Freundschaftsdienst anzubieten: Wie sollen die Freunde Sokrates bestatten? Sokrates gibt eine seltsame Antwort:

»Ὅπως ἄν«, ἔφη, »βούλησθε, ἔάνπερ γε λάβητέ με καὶ μὴ ἐκφύγω ὑμᾶς.«

Γελάσας δὲ ἅμα ἡσυχῇ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέψας εἶπεν·

»Οὐ πείθω, ὦ ἄνδρες, Κρίτωννα, ὡς ἐγὼ εἶμι οὗτος Σωκράτης, ὁ νῦν διαλεγόμενος, ἀλλ' οἶεταί με ἐκείνον εἶναι, ὃν ὄψεται ὀλίγον ὕστερον νεκρόν¹⁴², καὶ ἐρωτᾷ δὴ, πῶς με θάπτῃ. Ὅ τι δὲ ἐγὼ πάλαι λέγω, ὡς, ἐπειδὴν πίνω
150 τὸ φάρμακον, οὐκέτι ὑμῖν παραμενῶ, ἀλλ' οἰχήσομαι ἀπιὼν εἰς μακάρων εὐδαιμονίας, ταῦτά μοι δοκῶ αὐτῶ
ἄλλως¹⁴³ λέγειν, παραμυθούμενος¹⁴⁴ ἅμα μὲν ὑμᾶς, ἅμα δ' ἑμαυτόν. Ἐγγυήσασθε¹⁴⁵ οὖν με πρὸς Κρίτωννα τὴν
ἐναντίαν ἐγγύην, ἣ ἦν οὗτος πρὸς τοὺς δικαστὰς ἡγγυᾶτο. Οὗτος μὲν γὰρ ἦ μὴν¹⁴⁶ παραμενεῖν¹⁴⁷. ὑμεῖς δὲ ἦ
μὴν μὴ παραμενεῖν ἐγγυήσασθε, ἐπειδὴν ἀποθάνω, ἀλλὰ οἰχήσεσθαι ἀπιόντα, ἵνα Κρίτων ῥᾶον φέρῃ καὶ μὴ
155 ὀρών μου τὸ σῶμα ἢ καόμενον¹⁴⁸ ἢ κατορυττόμενον¹⁴⁹ ἀγανακτῇ ὑπὲρ ἐμοῦ ὡς δεινὰ πάσχοντος. Εὐ γὰρ ἴσθι,
ὦ ἄριστε Κρίτων, τὸ μὴ καλῶς λέγειν οὐ μόνον πλημμελές, ἀλλὰ καὶ κακόν τι ἐμποιεῖ ταῖς ψυχαῖς. Ἀλλὰ
θαρρεῖν¹⁵⁰ τε χρὴ καὶ φάναί τοῦμόν¹⁵¹ σῶμα θάπτειν, καὶ θάπτειν οὕτως, ὅπως ἄν σοι φίλον ἦ καὶ μάλιστα ἡγῆ
νόμιμον¹⁵² εἶναι.«



THE FUNERAL OF HECTOR. (From Flaxman's Illustrations to Homer.)

142 ὁ νεκρός	Leichnam
143 ἄλλως	leichtfertig, nur so dahin
144 παραμυθέομαι τινα	jemanden aufmuntern, ihm Mut zusprechen
145 ἐγγυὴν ἐγγυάομαι τινα	für jd. Bürgschaft leisten, πρὸς τινα gegenüber jdm.
146 ἦ μὴν	ganz gewiss (<i>eine Formel in Bürgschaftserklärungen</i>)
147 παραμενεῖν	<i>ergänze</i> ἐμέ <i>und</i> ἡγγυᾶτο
148 καίω, κάω	verbrennen
149 κατ-ορύττω	vergraben
150 θαρρέω, θαρσέω	zuversichtlich sein
151 τοῦμόν	= τὸ ἐμόν
152 νόμιμος	üblich (<i>zu ὁ νόμος 1. Gesetz 2. Brauch</i>)

VIII. SORATES NIMMT DEN SCHIERLINGSBECHER (117B-118A)

Nach einem anrührenden Abschied von seinem Gefängniswärter ist es so weit: Sokrates wird der Giftbecher gereicht.

Καὶ ὃς¹⁵³ λαβὼν καὶ μάλα ἴλεως¹⁵⁴, ὦ Ἐχέκρατες, οὐδὲν τρέσας¹⁵⁵, ἀλλ' ὥσπερ εἰώθει ταυρηδὸν¹⁵⁶ ὑποβλέψας¹⁵⁷ πρὸς τὸν ἄνθρωπον· »Τί λέγεις«, ἔφη, »περὶ τοῦδε τοῦ πώματος¹⁵⁸ πρὸς τὸ ἀποσπεῖσαι¹⁵⁹ τινι; Ἐξεστὶν ἢ οὐ;«

160 »Τοσοῦτον«, ἔφη, »ὦ Σώκρατες, τρίβομεν¹⁶⁰, ὅσον οἴομεθα μέτριον εἶναι πιεῖν.«

»Μανθάνω«, ἦ δ' ὃς, »ἀλλ' εὐχεσθαὶ γέ που τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μετοίκησιν¹⁶¹ τὴν ἐνθὲνδε ἐκέϊσε εὐτυχῆ γενέσθαι· ἃ δὴ καὶ ἐγὼ εὐχομαί τε καὶ γένοιτο ταύτη.« Καὶ ἄμ' εἰπὼν ταῦτα ἐπισχόμενος¹⁶² καὶ μάλα εὐχερῶς¹⁶³ καὶ εὐκόλως¹⁶⁴ ἐξέπιεν.

Nun brechen die Freunde trotz dem vorangegangenen langen, tröstlichen Gespräch in heftige Tränen aus. Sokrates allein bleibt ruhig und bittet alle, sich ebenfalls zu beruhigen, da man dem Tod in heiligem Schweigen (εὐφημία) gegenüber treten solle. Die Freunde reißen sich noch einmal zusammen.

165 Ὁ δὲ περιελθὼν, ἐπειδὴ οἱ¹⁶⁵ βαρύνεσθαι¹⁶⁶ ἔφη τὰ σκέλη¹⁶⁷, κατεκλίνη¹⁶⁸ ὑπίτιος¹⁶⁹: οὕτω γὰρ ἐκέλευεν ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἅμα ἐφαπτόμενος¹⁷⁰ αὐτοῦ οὗτος ὁ δοῦς τὸ φάρμακον διαλιπὼν χρόνον¹⁷¹ ἐπεσκόπει τοὺς πόδας καὶ τὰ σκέλη, κᾶπειτα¹⁷² σφόδρα πιέσας¹⁷³ αὐτοῦ τὸν πόδα¹⁷⁴ ἤρητο, εἰ αἰσθάνοιτο· ὁ δ' οὐκ ἔφη. Καὶ μετὰ τοῦτο αὐθις τὰς κνήμας¹⁷⁵· καὶ ἐπανιών¹⁷⁶ οὕτως ἡμῖν ἐπεδείκνυτο, ὅτι ψύχοιτό¹⁷⁷ τε καὶ πήγνυτο¹⁷⁸. Καὶ

153	καὶ ὃς	= ὁ δέ
154	ἴλεως	(<i>Nom. Sg. m., attische O-Deklination</i>) sanft, ruhig
155	τρέω	zittern
156	ταυρηδόν	("wie ein Stier",) eindringlich
157	ὑπο-βλέπω	von unten her blicken
158	τὸ πῶμα, -ατος	Trank
159	ἀπο-σπένδω	als Spende für die Götter ausgießen
160	τρίβω	(zer)reiben
161	ἡ μετ-οίκησις, -εως	Umzug
162	ἐπ-έχομαι	<i>hier</i> : den Becher ansetzen
163	εὐ-χερής, -ές	gelassen
164	εὐ-κολος	zufrieden, friedlich
165	οἱ	= αὐτῶ
166	βαρύνομαι	(βαρῦς) schwer werden
167	τὸ σκέλος, -ους	Bein
168	κατα-κλίνομαι <i>hier als D. P.</i>	sich zurücklehnen, hinlegen
169	ὑπίτιος	zurück, nach hinten
170	ἐφ-άπτομαι	= ἀπτομαι
171	δια-λείπω χρόνον	Zeit dazwischen lassen
172	κᾶπειτα	= καὶ ἔπειτα
173	πιέζω	kneifen
174	ὁ πούς, ποδός	Fuß
175	ἡ κνήμη	Schenkel
176	ἐπ-αν-έρχομαι	weiter hinaufgehen
177	ψύχομαι	kalt werden
178	πήγνυμαι	erstarren: <i>πήγνυτο ist ebenfalls Optativ.</i>

αὐτὸς ἤπτετο καὶ εἶπεν, ὅτι, ἐπειδὴν πρὸς τῇ καρδίᾳ γένηται αὐτῷ, τότε οἰχθήσεται.
 Ἦδη οὖν σχεδὸν τι αὐτοῦ ἦν τὰ περὶ τὸ ἦτρον¹⁷⁹ ψυχόμενα, καὶ ἐκκαλυψάμενος¹⁸⁰ –
 170 ἐνεκεκάλυπτο γὰρ – εἶπεν, ὃ δὴ τελευταῖον ἐφθέγγατο¹⁸¹.

»ὦ Κρίτων«, ἔφη, »τῷ Ἀσκληπιῷ ὀφείλομεν ἀλεκτρυόνα¹⁸². ἀλλὰ ἀπόδοτε καὶ μὴ
 ἀμελήσητε.«

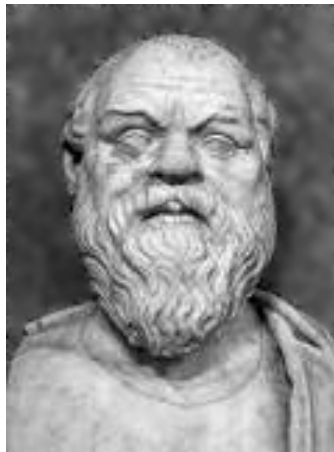
»Ἀλλὰ ταῦτα«, ἔφη, »ἔσται«, ὁ Κρίτων· »ἀλλ' ὄρα, εἴ τι ἄλλο λέγεις.«



Ταῦτα ἐρομένου αὐτοῦ οὐδὲν ἔτι ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον διαλιπὼν ἐκινήθη τε
 175 καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐξεκάλυψεν αὐτόν, καὶ ὃς τὰ ὄμματα ἔστησεν· ἰδὼν δὲ ὁ Κρίτων συνέλαβε¹⁸³ τὸ στόμα καὶ τοὺς
 ὀφθαλμούς.

IX. ÄUSSERER RAHMEN: PHAIDON BEENDET SEINEN BERICHT (118A)

Φ Ἦδε ἡ τελευταῖή, ὣ Ἐχέκρατες, τοῦ ἐταίρου ἡμῖν ἐγένετο, ἀνδρός, ὡς ἡμεῖς φαίμεν ἄν, τῶν τότε, ὧν
 ἐπειράθημεν, ἀρίστου καὶ ἄλλως φρονιμωτάτου καὶ δικαιοτάτου.



¹⁷⁹ τὸ ἦτρον

¹⁸⁰ ἐκ-καλύπτομαι

¹⁸¹ φθέγγομαι

¹⁸² ὁ ἀλεκτρυών, -όνος

¹⁸³ συλ-λαμβάνω

Bauch

sich enthüllen, seinen Schleier wegschieben, *entspr.* ἐγ-καλύπτομαι

verlauten lassen, sagen

Hahn

hier: schließen